

Onzerzijds werd hierop geantwoord met de woorden van Groen van Prinsterer. Deze sprak op 9 Juli 1850 in de Tweede Kamer:

„Ons medelid uit Friesland, en, als ik het wel heb, ook een ander, hebben gevraagd: „wat is er in de laatste tien jaren gebeurd? welke vervolgingen hebben plaats gehad? Gij spreekt van een vervolgen tijd! Sedert lang worden de afgescheidenen met de meeste onpartijdigheid bejegend! Vergelijkenderwijs is dit juist. Zij worden niet meer in de gevangenis gezet; de vergaderingen worden niet meer door soldaten uiteengejaagd. Evenwel, nu men vraagt: is er in de laatste tien jaren iets gebeurd dat naar vervolging gelijkt, wil ik met vele voorbeelden de Vergadering niet lastig vallen; met twee kan ik volstaan.

Het eene is van 1846, dus geen tien jaren geleden. Toen is het gebeurd, dat een weduwe van zestig jaren, in wier woning zonder stoornis, reeds bij haar ouders en ook in den Franschen tijd, geregeld godsdienstoefeningen waren gehouden, om dit wanbedrijf herhaaldelijk voor de regthank is gedagvaard, en met heftigheid en bitterheid is bejegend. En toen zij zich aan het Gouvernement wendde, wat is het antwoord geweest, door twee ministers onderteekend? Op welke gronden berustte het? „Overwegende dat de begeerte der adresante ter godsdienstige stichting, voor hare subjectieve behoefte berekend, bevrediging zou kunnen vinden, zonder iemand aanstoot te geven of eenige wet te overtreden, vermits niets haar verhindert binnen de besloten wanden van haar woning voor zich en hare huisgenooten godsdienstoefeningen te houden.“ Ziedaar de verdraagzaamheid, welke men, nog 1846, heeft in praktijk gebracht. Dit is nu wellicht geene vervolging in den eigenlijken zin, het is ook niet de gelijkstelling, welke de Grondwet bedoelt.

Het tweede voorbeeld neem ik uit het adres zelf. Wat is de positie van de adressanten, tengevolge van het Besluit. Evenals alle andere ingezetenen, moeten ze bijdragen tot alle gemeenschappelijke provinciale en rijksbelastingen, waaruit, voor een groot deel, de armen van alle gezindten worden onderhouden; voor hunne behoeftigen wordt geen penning uit de opbrengst afgezonderd. Alle andere gezindten mogen collecten doen — en ook tot deze collecten dragen de afgescheidenen bij — zij zelven mogen niet onderstaan hulp voor hunne behoeftigen in te roepen. En wil men nog sprekender bewijs? Het is in die streek de gewoonte, dat er, bij het begraven, een bus wordt geplaatst. Nu wordt, volgens bericht der adressanten, dit geld, het geld bij de ter aarde bestelling hunner dooden verzameld, gestort in de kas hunner tegenpartij! Zie, wanneer men vraagt welk ontregt is er sedert tien jaren gebeurd? acht ik dat deze twee voorbeelden, als antwoord genoeg zijn.”

Voorts houde men in het oog, dat de voornaamste beweegredenen tot Landverhuizing destijds lag in de belemmering van Christelijke opvoeding; gelijk Groen het later uitwerkte in die aandoenlijke bladzijde 67, waarin hij aan G. Graaf Schimmelpenninck (1848) vroeg:

„Is het u bekend, dat er een Landverhuizing is ontstaan, welke Nederland bij voortdurend van achtenswaardige ingezetenen berooft; mannen, van wie men geen manifestaties en demonstraties zou te duchten gehad hebben; die geen schrijvers noch lezers waren van oproerige geschriften, waarmede men geen Grondwetsherziening en Staatsomkeering afdwong; die niet gewoon waren, ook niet in de binnenkamer, de Overheid te vloeken; maar die gebeden voor haar opzonden, ook wanneer zij het slachtoffer waren van haar verongelijking; die, nauwgezet in de plichtsbetrachting jegens den Staat, alleen datgene verlangden, met bescheidenheid en ernst, met eenvoudigheid en volharding, wat, ter nauwgezette plichtsbetrachting, jegens den hoogsten Welgevoerde en Weldoener, niet kon worden ontbeerd; en die, bij gemis hiervan, ten laatste, sommigen althans met een brekend hart, verre gewesten zijn gaan opzoeken, om te kunnen verrichten wat Christenen betaamt, en ons, door hunne tegenwoordigheid ook zwijgend, te bewijzen, dat schoolonderwijs in de leering en vermaning des Heeren, in Nederland onder de wanbedrijven gesteld wordt.“

Nog in een ander opzicht veroorloofde de heer Sybenga zich een aantekening te maken op het door den medewerker in de N. Prov. Gr. Ct. geschrevene.

„Hij wijt de vervolgingen van de afgescheidenen aan de „verlichte“ en „verdraagzame“ vrijzinnigen van die dagen.

Als uw medewerker met die vrijzinnigen mocht hebben bedoeld de aanhangers der in 1832 of 1833 ontstane tegen de conservatieve regeeringspolitiek van Koning Willem I gerichte liberale partij, dan heeft hij een onbillijk en ongegrond verwijt uitgesproken.

Immers deze partij, die in de Kamers tegenover de conservatieve partij in de minderheid was, had in de 30er en 40er jaren der vorige eeuw in regeeringskringen geen invloed. Zij kan uit dien hoofde voor de door de Regeering bewerkstelligde, beïnvloede of toegelaten vervolging niet verantwoordelijk worden gesteld. De vervolgingen zijn op rekening te stellen van den persoon des Konings.

destijds heerschte nog het persoonlijk regime — en van diens tot de conservatieve partij behorende raadslieden.

Conservatief en liberaal, dat was in de 30er en 40er jaren der vorige eeuw de groote politieke tegenstelling.

Met die tegenstelling niet te zien en de conservatieven met de liberalen te vereenzelvigen, stelt men zich de verhoudingen niet juist voor.

Ook anderen dan uw medewerker hebben, conservatieven en liberalen assimileerende en allen liberalen noemende, de liberalen met de schuld aan de vervolgingen belast; o.a. de Bosch Kemper, Geschiedenis van Nederland tot 1830, blz. 124 en Rullmann, blz. 169 en 283.

Zulks gedaan te hebben is de geschiedenis op deze punten niet geheel juist beschreven te hebben.”

Ten antwoord hierop diene, dat Groen nog in 1872 (Brieven van Da Costa I, blz. 256) de brochure van Brummelkamp en Van Raalte over „Landverhuizing“ uit 1846 noemde „een geschrift, ook voor den aanstaanden historischschrijver bij uitnemendheid merkwaaardig als toelichting van Nederlandsch-liberalen-vrijheidszin“. En op zijn voetspoor blijven wij het Liberalisme voor de vervolgingen der Afgescheidenen verantwoordelijk stellen. Was de grootmeester der Liberalen, Thorbecke, niet de verdediger van de vervolgingsmaatregelen der Regeering?

Ten slotte moge ik er nog de aandacht op vestigen, dat ik in den pasverschenen 4den druk van mijn Afscheiding ook een in 1847 verschenen spotprent op de landverhuizing der Afgescheidenen heb opgenomen, met begeleidenden tekst door Hoger Pocus, naar de beschrijving, die Dr Eekhof daarvan gaf in Neerlandia, April 1929. Ook de beroemd geworden tafelrede door den Amerikaanschen Gezant op 5 Februari 1930 voor Nederland in den Vreemde gehouden, nam ik op onder den titel: „Geen valsche munt, maar edel metaal“. Een en ander geschiedde met voorkennis van Z.Exc. Diekema, die mij op mijn verzoek tevens verlof gaf, zijn portret in mijn boek op te nemen. Het was bij de verschijning van het boek het eenige portret, dat men er in vindt van een nog levende. Thans behoort ook hij helaas reeds tot de afgestorvenen, wier beeldengalerij ik in mijn Afscheiding plaatste.

RULLMANN.

RONDOM HET ZAKENLEVEN

Financiële Economische Rubriek.

19 Januari 1931.

Wanneer wij de afgelopen veertien dagen aan ons laten voorbijgaan, zien wij eerst den psychologischen invloed van de jaarswisseling, zich manifesteerende in stijging van de koersen op alle beurzen (met uitzondering van die van Praag), gevolg van de reeds in ons vorig overzicht gereleveerde disconto-verlaging in New-York en Parijs, van het overvloedige geld door de coupon-betalingen en de lossingen, om daarna de verlamdende werking weer te ondergaan van de heerschende depressie. Dit blijkt duidelijk uit onderstaande indexcijfers (einde 1927 is gelijk 100):

	Begin 1929	Begin 1930	27 Dec.	3 Jan.	10 Jan.
Berlijn	113.6	77.1	46.9	47.5	45.8
Londen	102.6	65.5	50.0	50.0	48.5
Parijs	156.8	134.7	92.1	92.0	86.7
Brussel	133.8	82.0	55.8	56.5	55.9
Amsterdam	104.5	80.8	50.6	51.2	52.9
Stockholm	109.5	81.4	69.3	71.0	67.2
Zürich	101.0	78.5	67.4	68.7	69.4
Wenen	91.4	78.2	59.3	59.3	57.9
Boedapest	109.2	79.0	60.5	60.7	59.8
Praag	108.3	94.8	77.5	76.2	75.8
Milaan	124.0	94.2	75.5	77.1	77.7
New-York	137.3	115.6	76.8	81.3	83.3

Deze cijfers zijn zeker het bestudeeren waard; het koersniveau in Berlijn is het meest gedaald en het is kenschetsend voor de situatie in Duitsland, dat de koersdalingen er nog steeds doorgaan, de economische verhoudingen er zich nog steeds verscherpen, terwijl zowel in New-York als in Nederland de tendenz stabiel is en grootere weerstand wordt geboden. Wij ontveinen ons niet, dat de beurs geen zuivere barometer voor het bedrijfsleven is, daar tal van andere factoren op het koerspeil inwerken. Doch al moge zij een gebrekkige graadmeter zijn, zij blijft toch altijd een der weinige aanwijzers van de economische verhoudingen, die direct ter beschikking staan.

Wij vinden aan bovenstaande cijfers meer houvast dan aan de uittalingen van de talrijke economen en vooraanstaande bankiers, wier meeningen niet altijd vrij zijn van egoïstische tendenzen, en daardoor niet onbevooroordeeld mogen worden genoemd. Vooral Amerika is sterk in de fascinerende, oppervlakkige prognosen, die echter hoe langer hoe

minder ingang vinden. Wij hebben te dezen opzichte in de eerste dagen van dit jaar heel wat te verduwen gekregen... maar alles tezamen genomen kan men er wel het noodige pessimisme uit kristalliseeren.

Wat een verheugende factor genoemd mag worden, waaraan wij veel waarde hechten, is de sterker naar voren tredende publieke opinie ten opzichte van een wijziging in de oorlogslasten. O.a. heeft de heer Wiggins, voorzitter van de grootste bank der wereld, de Amerikaansche Chase National Bank, deze kwestie aangevoerd en als zijn opinie uitgesproken, dat schrapping dan wel vermindering van deze schulden van meer belang voor het Amerikaansche leven is dan het dollarbedrag, dat Jonathan te vorderen heeft. Uittalingen van een president van een „biljoenen“ instelling — de Amerikanen noemen 1 milliard „a billion“ — zoodat een biljoen daar niet zulke fantastische afmetingen heeft, als bij ons in Europa — werkt op het kinderlijke gemoed van den Amerikaan als een profetie, die geen tegenspraak kan dulden; hoe meer dergelijke dollarkoningen op die wijze gaan redeneeren, hoe meer kans er bestaat, dat Washington te zijner tijd bij zal trekken. Nu heeft het Witte Huis onmiddellijk den volke kond gedaan, dat de Staatsfinanciën door het terugloopen van de belastingen, geen enkelen dollar zullen kunnen missen. Toch begint de algemeene opinie, zooals wij reeds zeiden, zich ten opzichte van deze vraagstukken te wijzigen. De reis van Brüning naar de Oostelijke landen van Duitschland was verre van een zegetocht. De agrarische bevolking aldaar gaat onder de zorgen gebukt, ondervindt bovendien de grensmoeilijkheden met Polen (het Duitsch-Poolsche geschil over de beweerdte benadeeling der Deutsche ruinderheidsbelangen in het nieuw gecreëerde Rijk komt dezer dagen in Genève voor) en duidelijk kwam daarbij naar voren, dat het veel erger broeit en gist dan oppervlakkig wordt gedacht.

Het is daarom niet te verwonderen, dat het Frankrijk wel eens angstig te moede wordt. De revanche-idee van Duitschland gaat hoofdzakelijk naar dit land uit. Niet alleen militair versterkt Frankrijk zich tot het uiterste, ook met het oog op de Italiaansche dreiging, maar economisch zoekt het de troeven in handen te krijgen om het spel niet te verliezen. De voortdurende goudaanvoer in Parijs, zoogenaamd als gevolg van de Fransche wetgeving en de Statuten van de Banque de France, geeft te denken, vooral nu de vrees geducht wordt voor een acute schaarschte van het gele metaal, dat hoe langer hoe meer de basis van de geldsystemen gaat worden. Deze drainage van goud ten voordeele van Frankrijk en Amerika verontrust de Engelsche Regeering en de Bank of England, in de wandeling „the old Lady“ genoemd. Wij raken hier problemen, die uiterst gecompliceerd zijn en waarover wij bladen vol zouden kunnen schrijven. Genoeg zij het te vermelden, dat er telkens besprekingen tusschen de leiders der centrale banken plaats vinden en dat eveneens geregeld contact tusschen Parijs en Londen bestaat. De plotselinge redactionele artikelen in de Engelsche Pers over de onmogelijkheid, de Deutsche herstelbetalingen te verminderen wordt met goudfaciliteiten door Frankrijk aan Engeland toegestaan, in verband gebracht, waartegenover Engeland zich verplicht zou hebben, zooveel mogelijk de Deutsche verdrags-herzieningspogingen tegen te werken.

Bij de politiek-economische beroering voegen zich nog de sombere crisis-verschijnselen. De hierboven aangehaalde Mr Wiggins voorspelde, dat dit jaar beter zou eindigen dan het vorige, wat nu niet zoo'n heel gevaarlijke voorspelling is. Want eens zal er wel een einde moeten komen aan de kracht van de tegenwerkende factoren. Voorloopig ziet het er niet naar uit. Alom kan men verdere prijsdalingen constateeren, alom heerschen moeilijkheden en ontevreden stemmingen. Australië's slechte situatie weerspiegelt zich in sterk dalende wisselkoersen. Het Australische Pond Sterling doet een belangrijk disagio, welke disagio men nog kunstmatig vergrooten wil om inflatie te veroorzaken en door dit gevaarlijke middel de binnenlandsche bedrijvigheid te prikkelen.

China blijft onderling ruzie maken, maar wil tevens zijn industrialisatie voorbereiden, gesteund door het buitenland, dat daardoor toekomst-mogelijkheden opoffert voor incidenteel gewin. Spanje ondergaat den druk van den revolutiegeest; de mogelijkheid, dat aldaar de geweren zullen afgaan en Alfonso van den troon zal worden gestooten, is niet voor den ondernemingsgeest in dat land bevorderlijk.

Dat de beurzen, na de seizoensopflukking, geen vast beeld vertoonen, is begrijpelijk. Het aannemen van de Chadbourne-plannen door Duitschland, nadat aan dit land beduidende concessies zijn toegestaan ten laste der andere beetwortelsuikerlanden en van Cuba — Java werd hier wijlselijk buiten gelaten, omdat men nu eenmaal de zekerheid had, dat onze suiker-magnaten hun laatste woord gesproken hadden — gaf de koersen van suikeraandelen een stimulans, die dan ook alle beduidend hooger waren. O.i. ten onrechte, omdat Java een strop om den hals gehaald heeft, die op een onbedacht moment zou kunnen worden dichtgetrokken. Aan de suikerregeling kleven zóóveel groote

fouten, die den en w artikel van „Eenzijdige jongste „het neger substantie dene honds vuldig in e boven ver centen niet eveneens gebonden; den betee van de co niet fictie rechten de bin krachten teeren. En politiek, d en accijs nadeurs L kunstmatig verder te uit, alsof neigingen maar zijn sten werd kort de fa suikerplan. Java bedr de huidige wetenscha demgestelc Rietsuiker den 23steo zijn mind-jarige rus prijzen pr van Java van het r President en sterk treden. V ten toon ductie te z vormen C gebieden als China. handen v verhooging cientes af netratied (dat onla lager pri Cuba bij c normale c doen ove kan die een groot tot nu toe ceerde me leiders en Indische werken, v plek gele verkoops De ind de algeme lips bleef duiken de al worden sproken, afvloeiing al flinke Unieleo mingen o jaarversla kenden, a te bericht en een zo maar aan daan, dat jongste b denken. Rubber periode waren de insiders-n ren over wacht v van de „ name do speciaal Wijnand consumpt gens hen achten d sumptie een, zij zal plaats stand za medeprat verandere uitbreidin ondernem gepaard De Lo